

DE RECENSIE VAN DE LEEK
door Reinier Katgert

Boek: DÉ VRIJZINNIGHEID
Auteur: Erik Jan Tillema
Uitgave: Bureau deus
ISBN 9789402105940

Op dezelfde zaterdag dat het symposium van Zinzoekers-IJsseldelta in Kampen werd gehouden, was er in Hilversum de presentatie van een boek van Erik Jan Tillema: "Dé vrijzinnigheid" in Hilversum. Uiteraard kon ik niet op twee plaatsen tegelijk zijn en ben naar Kampen getogen en heb meteen het boek van Tillema besteld.

Erik Jan Tillema is een vrijzinnig theoloog, die tot 2012 voorzitter was van de VVP (vereniging van Vrijzinnig Protestanten binnen de PKN). In die hoedanigheid was hij ook de auteur van de nota: "Vrijzinnig spreken over God", een tegen-nota binnen de PKN tegenover de tamelijk conservatieve nota "Spreken over God", die door de synode in 2010 unaniem is vastgesteld als pastorale handreiking.

Tillema was werkzaam bij het IKON en heeft vanuit die hoedanigheid een onderzoek gehouden over wat vrijzinnigen nu eigenlijk geloven. Dit onderzoek werd via het Internet gehouden in het najaar van 2011, en misschien hebt u er zelf wel aan meegedaan.

In feite is het voorliggende boek van Tillema een weergave van de resultaten.

Het onderzoek betrof leden van "de" 5 vrijzinnige groeperingen: VVP: Doopsgezinden de vrijzinnig protestanten verenigd in de VVP; de Remonstrantse Broederschap, de Algemene Doopsgezinde Sociëteit, de Vrijzinnige geloofsgemeenschap NPB en het Apostolisch Genootschap. (er zijn er wel meer, zoals b.v. de Vrij Katholieke kerk, maar die zijn te klein in aantal om mee te nemen, en ze zijn ook veel minder zichtbaar.)

Hij geeft eerst een korte kenschets van deze 5 vrijzinnige groeperingen, dan volgt een bespreking van wat hij noemt de 5 hoofdgroepen binnen het protestants religieus spectrum:

De **traditionele geloofsgroep** (met name de gereformeerde groeperingen) en wat ze geloven, de **interreligieuze geloofsgroep** (met inspiratie uit boeddhisme, hindoeïsme, Islam, theosofie) en wat ze geloven, de **spirituele geloofsgroep** (onderverdeeld in 3 subgroepen: de klassiek spirituelen, de gnostisch-esoterischen en de nieuwe spirituelen), de **klassiek vrijzinnige geloofsgroep** (met de 5 hierboven genoemde groepen) en de **religieus –kritische geloofsgroep** (ietsisten, agnosten en een deel van de atheïsten). *(Om aan alle groepen en subgroepen recht te doen zou ik veel meer ruimte moeten nemen; als u echt geïnteresseerd bent: lezen dat boek!)*

In zijn onderzoek laat hij de resultaten zien van wat de verschillende groepen geloven rond 11 belangrijke thema's uit de geloofswereld;

Die thema's zijn: wat zijn de inspiratiebronnen, hoe denkt u over achtereenvolgens: God, Jezus, Heilige Geest, de Bijbel, Hemel, Zonde, Bidden, Kerkdienst, Avondmaal, Doop.

Zoals je kon verwachten worden er door de verschillende gelovigen heel verschillende uitspraken gedaan op elk van de genoemde geloofsthema's. Dat maakt het heel interessant, vooral als je bijv. de uitspraken van de traditionele geloofsgroep legt naast die van de klassiek vrijzinnigen. Maar dat niet alleen: ook als je de uitspraken van bijvoorbeeld Doopsgezinden, NPB-ers en Apostolischen naast elkaar legt, dan zijn de verschillen toch ook weer significant!. Dé vrijzinnigheid, is dus weer rijker geschakeerd dan je op het eerste gezicht zou denken. Dé vrijzinnigheid bestaat dus inderdaad niet, maar over wat de vrijzinnigen geloven kan heel wat zinnigs gezegd worden!

Kortom, een buitengewoon leerzaam en verhelderend boekwerkje, maar de tekst van onze eigen folder mag er qua verheldering ook wezen!

Leuk is ook dat hij in het begin aangeeft dat er ook een soort Vrijzinnige Bible-belt getekend kan worden als een soort sikkkel over Nederland: beginnend bij Friesland, via Noord Holland richting het

Gooi, dan de Utrechtse Heuvelrug en via de Achterhoek het land weer uit, met daarnaast nog enclaves in Groningen, en de Oost-Veluwe.

DE ONDERZOEKSRISULTATEN VAN ERIK JAN TILLEMA IN ZIJN BOEK:
DÉ VRIJZINNIGHEID
door Reinier Katgert

AFLEVERING 1

In het vorige nummer van Tweeluik heb ik het boek "Dé Vrijzinnigheid" besproken. Daarin geeft Erik Jan Tillema de resultaten van een onderzoek dat hij voor het IKON heeft gedaan onder vrijzinnigen over wat zij nu eigenlijk geloven, en hoe dit zich verhoudt tot andere protestantse denominaties.

Dit is buitengewoon interessant materiaal, zonde om het niet verder te verspreiden. Hij heeft namelijk de vrijzinnigen vergeleken met de andere religieuze groepen aan de hand van 10 geloofsthema's (zoals God, Jezus, de Bijbel, de Doop, het Avondmaal en zo meer). Alleen is het lastig om de vergelijking per Thema goed te maken door de manier waarop hij zijn materiaal heeft weergegeven. Ik heb het materiaal daarom anders geordend zodat het makkelijker is om die vergelijking te maken.

Ik wil in dit nummer en in de komende nummers van Tweeluik zijn onderzoeksresultaten op mijn manier geordend aan u presenteren, tot "leringe en de vermaeck"! Want zo hoor je het nog eens van een vreemde, wat je al dan niet gelooft!

Eén kanttekening nog: de Rooms Katholieken zijn in Tillema's onderzoek buiten schot gebleven, omdat zeker binnen de RK-kerk de vrijzinnigen vrijwel niet als groep herkenbaar zijn. In het verleden was dat duidelijker met de 8-mei-beweging, maar die heeft zichzelf al jaren geleden opgeheven. Het onderzoek speelt zich dus geheel af binnen de protestantse geledingen.

Tillema geeft 10 thema's, God, Jezus, Heilige Geest, Bijbel, Hemel, Zonde, Bidden, Doop, Kerkdienst, Avondmaal.

Daarvan zal ik er per keer twee of 3 behandelen. Alleen deze eerste keer maar ééntje, gezien de benodigde toelichting.

Tillema (theoloog en voormalig voorzitter van de VVP, de Vereniging van Vrijzinnig Protestanten binnen de PKN) heeft door literatuuronderzoek een 5-tal grove geloofsgroepen onderscheiden, waarvan één zelfs met een onderverdeling.

Die groepen zijn:

1. traditionele gelovigen;
2. de interreligieuze groep
- 3.a. de klassiek spirituele groep;
- 3.b. de gnostisch esoterische groep,
- 3.c. de nieuw spirituele groep,
4. de klassiek vrijzinnige groep.
5. de religieus-kritische groep.

Er kunnen diepgaande en langdurige discussies worden gevoerd over de vraag of zijn indeling in groepen het hele landschap dekt en of hier en daar de grenzen niet te wijd zijn getrokken, of elders te strak en of zijn definities van de verschillende geloofsgroepen wel zuiver op de graat zijn. Of dat bijvoorbeeld de groep "traditionele gelovigen" wel héél veel denominaties omvat. Het is **zijn** indeling en daar moeten we het mee doen.

Hij geeft in het boek steeds per thema door hem onderscheiden geloofsgroep kernuitspraken over het onderhavige thema en daarna de waardering van die geloofsuitspraken bij de vrijzinnigen.

Voorbeeld: de geloofsuitspraak: "*God grijpt in in de wereld*" krijgt van de vrijzinnigen een waarderingcijfer van 2,3. Dat betekent dus dat vrijzinnigen daar totaal niet in geloven.

De uitspraak: "*spreken over God is menselijke taal*" krijgt daarentegen en waardering van 7,8 dus daar zijn de vrijzinnigen het dus behoorlijk over eens.

Zo is elke geloofsuitspraak door de deelnemers aan de enquête van een waarderingcijfer voorzien, waaruit natuurlijk gemiddelden konden worden berekend.

Dan over naar het eerste thema:: geloofsuitspraken over God.

Ik geef eerst de geloofsuitspraken van de verschillende groepen, daarna de onderzoeksresultaten